

SIGRÚN JÓHANNESDÓTTIR

NÝ VIÐHORF UM NÁM OG MENNTUN FULLORÐINNA

Í alþjóðlegri umræðu um viðhorf og stefnumótun í fullorðinsfræðslu kemur víða fram að nú séu tímar afgerandi breytinga. Breytingarnar felast í ýmsu en kannski fyrst og fremst í opnari viðhorfum til fjölbreytilegra menntunarleiða og því hvað felst í hugtakinu menntun. Einnig er nú vaxandi skilningur á mikilvægi þess að allir nái grunnleikni í lestri, ritun, tjáningu, talnameðferð og upplýsingatækni sem er undirstaða atvinnuþátttöku og ævináms.

Margt er það sem stuðlar að þessum breyttu viðhorfum. Fyrst og fremst þær miklu breytingar sem eru að verða á lífsstíl og samskipta- og atvinnuháttum í flestum samfélögum í kjölfar aukinnar tækni og alþjóðlegrar samvinnu. Þá er greinilegt að efnahagsþrengingar með miklu atvinnuleysi hafa gert okkur betur ljóst mikilvægi fjölbættra menntunarleiða og úrræða fyrir einstaklinginn og atvinnumöguleika hans. En það eru ekki bara einstaklingar sem hafa ávinning af breyttum viðhorfum, allt samfélagið hagnast. Menntun hefur afgerandi áhrif á þjóðarhag. Hér verða tekin örfá dæmi um breytt viðhorf og áherslur.

FJÖLBREYTT TÆKIFÆRI TIL FJÖLBREYTTTRAR MENNTUNAR

Nú er viðurkennt að nám fer fram án þess að vera endilega bundið tíma og rúmi og það heldur áfram alla ævi. Formlegar menntastofnanir eru því ekki eina uppspretta menntunar. Samskiptatæknin hefur heldur betur leitt þetta í ljós. Fjarnámstækni og samskiptavefir eru notaðir bæði í formlegu námi og formlausu námi í vaxandi mæli. Tækifærin eru óþrjótandi og alls staðar fyrir þá sem vilja auka þekkingu sína og færni og árangurinn byggist á hæfileikum og menntunargrunni einstaklinga til að notfæra sér þau. Fólk, sem nýtir t.d. „Facebook“ til samskipta og til að afla sér upplýsinga og fræðast, skiptir milljónahundruðum um allan heim, á öllum aldri, á öllum tímum sólarhrings! Sama má segja um myndvefinn „YouTube“ þar sem framboðið á stuttum fræðslu- og kennslumyndböndum er takmarkalítið svo kunnugleg dæmi séu tekin. Fólk á öllum aldri nýtir sér slíkar tæknivæddar aðferðir til þekkingaröflunar án þess að líta á það sem menntun í öllum tilvikum og við eigum trúlega eftir að verða vitni að mikilli þróun á þessu sviði á næstu árum.

MAT Á RAUNFÆRNI EINSTAKLINGA

Mörkin milli formlegrar menntunar í skóla og margs konar óformlegrar menntunar eru því að verða mun óljósari en áður. Þar af leiðir þörf fyrir nýjar aðferðir við að votta þekkingu og færni einstaklinga þannig að hún nýtist betur bæði einstaklingi og samfélagi. Dæmi um það eru þær aðferðir sem nú er verið að þróa víða til að leiða í ljós og meta raunfærni einstaklinga, burtséð frá hvar/hvernig/hvenær hennar var aflað, og jafngilda hana formlegum kröfum skólakerfis. Fræðslumiðstöð atvinnulífsins vinnur stöðugt að mótun aðferða til að meta raunfærni og hafa nú þegar fjölmargir einstaklingar notið góðs af þeirri vinnu.

Sigrún Jóhannesdóttir

GEGNSÆI OG YFIRFÆRSLUGILDI MENNTUNAR

Alþjóðleg samskipti og samvinna skapar þörf fyrir meira gegnsæi og skýrari viðmið um yfirfærslugildi menntunar bæði innan samfélags og milli samfélaga.

Víða um lönd er unnið að því með skýrari uppbyggingu á námstilboðum þar sem námið er byggt upp í sambærilegum þrepum á sviði þekkingar, leikni og hæfni og lýst með mælanlegum viðmiðum um hvað nemandinn getur gert í lok náms tímabils. Dæmi um það er evrópski viðmiðaramminn (EQF) sem er tæki til að auka gegnsæi og auðvelda yfirfærslu milli mismunandi menntakerfa innan Evrópu. Fræðslumiðstöð atvinnulífsins vinnur nú að því að þróa námsskrár í samræmi við fyrrgreind viðmið eins og fram kemur í grein Guðmundu Kristinsdóttur hér í ársritinu.

GRUNNLEIKNI

Þjóðfélagsþróunin leiðir af sér að lágmarkskröfur til einstaklinga um lífsleikni og starfsfærni verða stöðugt meiri í

takt við öra tækniþróun og samfélagsbreytingar. Til að viðhalda starfsfærni þarf fólk jafnt og þétt að endurnýja færni sína og þekkingu. Fjölmargar rannsóknir, bæði erlendar og innlendar, sýna okkur hins vegar að þeir sem síst sækja í símenntun og endurmenntun eru jafnframt fjölmennastir í hópi atvinnulausra og þeirra sem eiga í erfiðleikum með að vera virkir þátttakendur í samfélaginu. Þetta þýðir að bilið milli þeirra sem hafa gilda náms- og starfshæfni hverju sinni og hinna sem ekki ná því er stöðugt að breikka. Þessi staðreynd veldur því að nú beinist athygli stjórnvalda víða um heim að því að sem flestir nái þeirri undirstöðu náms- og starfshæfni að geta séð fyrir sér og lifað eðlilegu sjálfbærnu lífi. Um þessa undirstöðu hefur verið notað hugtakið „grunnleikni“ (e. basic skills) og það verið skilgreint sem ákveðin undirstöðuleikni sem allir verða að hafa til að eiga möguleika á að menntast og þróast með breytingum í samfélaginu.

Með grunnleikni er átt við að geta lesið, ritað, tjáð, átt samskipti, unnið með tölur og stærðir og nýtt sér stafræna upplýsingatækni samkvæmt nánari skilgreiningum um þrepaskipt nám. Þeir sem koma út úr skólakerfinu án þess að hafa náð tókum á grunnleikni eiga á hættu að lenda í hópi þeirra einstaklinga sem eiga erfitt með að fóta sig á hinum sífellt flóknari vinnumarkaði þar sem stöðugt fækkar þeim störfum sem hægt er að vinna án grunnleikni. Sú staðreynd að læsi og önnur grunnleikni getur haft afgerandi áhrif á efnahag, heilsufar og velferð þjóðfélagsins alls hefur leitt til þess að nú er í alþjóðlegri stefnumótun lagt aukið kapp á að sem flestir nái grunnleikni. En það er líka mikið í húfi fyrir einstaklinga og í raun óásættanlegt ef menntakerfið nær ekki að veita stórum hópi þá grunnleikni sem er forsenda fyrir farsælu lífi í nútímasamfélagi.

Allir geta lært og í dag er völ á kennslufræðilegri þekkingu og fjölbreyttum tækjum sem getur auðveldað þessum hópi að ná grunnleikni til árangursríks náms. Í nýlegri skýrslu frá Unesco, Global Report on Adult Learning and Education, kemur fram að mjög víða er verið að vinna að þessum málum í gegnum ýmiss konar fullorðinsfræðsluúrræði. Þar er talað um „vonda málið“ sem er sú staðreynd að þeir sem minnsta menntun hafa sækja minnst í endurmenntun og fá minnst. Einnig er í skýrslunni fjallað töluvert um gæði í menntun fullorðinna og bent á að menntun og þekking kennara og

leiðbeinenda ásamt hvetjandi umhverfi og aðstæðum sé einn af afgerandi þáttum árangurs í náminu. Það leiðir hugann að mikilvægi þess að sinna vel símenntun þeirra sem sjá um fræðsluna.

ÍSLENSKAR AÐSTÆÐUR

Við Íslendingar stærum okkur af góðri almennri menntun og almennu læsi en ætla má að hlutfall fullorðinna á vinnumarkaði, sem skortir grunnleikni vegna læsisvanda eða annarra þátta, sé svipað og í þeim löndum sem við berum okkur mest saman við. Það er því full þörf á úrræðum innan fullorðinsfræðslunnar.

Fræðslumiðstöð atvinnulífsins er meðal annars ætlað að sinna þeim hópi fullorðinna sem ekki hefur komið með nægilega grunnleikni út úr skólakerfinu og bæta skilyrði hans til náms og starfs í samstarfi við símenntunarmiðstöðvar. Í því skyni hafa verið þróaðar og gefnar út sérstakar læsisnámskrár, Aftur í nám og Skref til sjálfshjálpar í lestri og ritun, til að þjálfra læsi. Einnig eru aðrir námsþættir sem lúta að grunnleikni, svo sem tjáning, ritun, upplýsingatækni og reiknigeta felldir inn í aðrar námskrár FA. Fleiri námskrár til eflingar á grunnleikni munu koma út á næstunni. Verið er að vinna að námsskrá um tækni í námi og starfi en það nám mun gagnast vel ofangreindum hópi til að auka færni í notkun tækni og tækja til að auðvelda nám og bæta árangur.

Fræðslumiðstöðin hefur frá upphafi starfsemi sinnar þróað kennslufræði sem hentar fullorðnum nemendum og sem miðar að því að efla grunnleikni þeirra. Nú eru í boði ýmis kennslufræðinámskeið fyrir kennara og leiðbeinendur hjá símenntunarmiðstöðvunum. Þar af er eitt sem er sérstaklega hugsað til að aðstoða þá með aðferðir og úrræði til að leiðbeina þeim sem eru í læsisvanda eða með aðra námserfiðleika sem tengjast grunnleikni en einnig eru í boði kennslufræðinámskeið sem fylgja einstökum námskrám sem gefnar eru út hjá Fræðslumiðstöðinni.

Það eru að mótast ný viðhorf og viðmið um menntun í nútímasamfélagi. Þau taka mið af þeim stöðugu þjóðfélagsbreytingum sem við búum við. Ef við stöndum vel að því að leggja þá undirstöðu sem þarf til að einstaklingar geti nýtt sér þau fjölmörgu tækifæri til menntunar og þroska sem

nútíminn gefur okkur – þá eru bjartir tímar fram undan í fullorðinsfræðslunni.

ABSTRACT

In the global discussion on attitudes and policy making in adult education it is a common view that now is the moment of decisive changes. The changes are diverse but principally consist of attitudes more open to varied education programmes and the meaning of the basic concept of education. Furthermore, there is increasing understanding of the importance of everyone acquiring basic skills in reading, writing, speech, numeracy and information technology that are essential for employment and lifelong learning.

Present changes in attitudes are brought about by various factors. First and foremost are the changes in lifestyle, communication and in the economy of most societies due to increased technology and globalisation. Furthermore, it is evident that the economic crisis, followed by vast unemployment, has made clear the importance of diverse education

programmes and opportunities for the employment of the individual. It is, however, not only the individuals who benefit from these new attitudes, they benefit the whole society. Education is crucial for the economic welfare of a nation. A few examples will be given of how emphasis and attitudes have changed.

UM HÖFUNDINN

Sigrún starfar sem sérfræðingur hjá Fræðslumiðstöð atvinnulífsins. Þar sér hún m.a. um kennslufræðinámskeið fyrir leiðbeinendur í fullorðinsfræðslu. Einnig er hún stundakennari við Listaháskóla Íslands.

Hún hefur Phil.Cand.-menntun í uppeldis- og sálarfræði frá Háskólanum í Lundi í Svíþjóð, M.S.-próf í menntunarhönnun og -stjórnun og kennslutækni frá National University í Kaliforníu og framhaldsmenntun í fullorðinsfræðslu frá Háskólanum í Linköping í Svíþjóð. Sigrún hefur einnig viðtæka reynslu af fræðslustarfi, menntunarstjórnun og starfspróunarmálum.